

1. Palkkaharmonisointi

Hyvinvointialueuudistus aiheuttaa lakisääteisen palkkaharmonisoinnin kaikilla hyvinvointialueilla. Essote-kuntayhtymä on tehnyt asteittain palkkaharmonisointia perustamisensa jälkeen ja saattaa harmonisoinnin päätökseen vuonna 2022. Essoten harmonisoinnin kustannukset alueen kunnille ovat vuonna 2022 lähes 30 miljoonaa euroa. Kuntayhtymän harmonisointujen henkilöstömenojen vuositason nousu on 22 milj.euroa vuodesta 2023 alkaen. Sosteri-kuntayhtymä on tehnyt harmonisoinnin jo aiemmin.

Etelä-Savo esittää, että valtio maksaa oikeudenmukaisesti ja samoin perustein hyvinvointialueille ja kunnille palkkaharmonisoinnista aiheutuneet ja aiheutuvat kustannukset vuosien 2019–2027 ajalta niin, että sote-kuntayhtymien ennakolta tekemän harmonisoinnit otetaan huomioon.

2. Kuntayhtymien alijäämien maksaminen

Hyvinvointialueiden lainsäädännön mukaan kunnat maksavat kuntayhtymien sosiaali- ja terveystalouteen ja pelastustoimeen liittyvät alijäämät 31.12.2022 mennessä. Lainsäädännöstä johtuva alijäämien maksamisvelvoite vaarantaa sosiaali- ja terveystaloutta ja pelastuspalveluiden järjestämisen vuoden 2022 aikana. Mahdollisten sopeuttamistoimien vuoksi palveluiden järjestäminen ja tuottaminen vaikeutuu vuoden 2022 aikana.

Kuntayhtymien hoitamattomat alijäämät johtavat ei-perusteltuihin kiinteistöjen ja omaisuususerin myyntiin vuoden 2022 aikana. Kuntien maksuvelvoitteen pienentäminen voi aiheuttaa hyvinvointialueelle kohtuuttoman suuret vuokratulot myydyistä kiinteistöistä. Vaarana on, että tehtävien ratkaisujen johdosta piilevä hoitovelka hyvinvointialueille kasvaa vuodelle 2023 ja vuokratulot tuleville vuosikymmenille.

Etelä-Savo esittää, että rahoituslaki muutetaan niin, että se ottaa huomioon kuntayhtymien alijäämien ja piilevän hoitovelan kokonaisvaltaisesti. Oikea tarkastelukohta on kesäkuu 2022 rahoituslain muutosten hyväksymisen yhteydessä.

3. Siirtyvien kustannusten laskentaa tulee muuttaa

Hyvinvointialueiden rahoituslain mukaan kuntien vuoden 2022 talousarvio ja vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätökset määrittävät hyvinvointialueen rahoituksen vuodelle 2023. Hyvinvointialueen kuntien talousarvio 2022 ja tilinpäätökset 2021 ja myöhemmin 2022 määrittävät siirtyvien kustannusten ja siirtymätasauksen tason. Sote-kuntayhtymien talousarvio- ja tilinpäätöstiedoilla ei ole merkitystä hyvinvointialueiden rahoituksen määrittelemisessä vuodelle 2023.

Hyvinvointialueiden oikea rahoitustaso vuodelle 2023 vaatii sen, että kunnat kirjaavat lakisääteisten ja vapaaehtoisten kuntayhtymien talousarvion 2022 ja tilinpäätösten 2021 ja myöhemmin 2022 kirjaukset oikein omiin kuntansa talousarvioihin ja tilinpäätöksiin. Hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoitus on vaikeuksissa. Korona, covid-19-vuodet 2020, 2021 ja 2022 muuttavat sote -kustannuksia niin, että piilevää hoitovelkaa, hoitojonoja ja koronakustannuksia on vaikea arvioida oikein tarveperusteiseen rahoitusmalliin.

Hyvinvointialueiden rahoitus on määriteltävä rahoituslain pohjalta niin, että hyvinvointialueet saavat todellisen palvelutarpeensa mukaisen rahoituksen. Ratkaisu on toimeenpanolain 55 § muutoksissa:

”Kunnan tuloveroprosentti vuonna 2023

Kunnanvaltuuston on määrättävä vuoden 2023 tuloveroprosentiksi vuoden 2022 tuloveroprosentti vähennettynä 13,26 prosenttiyksiköllä.”

Etelä-Savo esittää, että ratkaisussa keväällä 2022 on turvattava hyvinvointialueiden rahoitus vuodesta 2023 alkaen palvelutarvetta vastaavalle tasolle. Samalla on huolehdittava, että kunnat saavat oikean valtionosuuden peruspalveluiden ja lakisääteisten palveluiden järjestämiseen 1.1.2023 alkaen.

4. Rahoitusmallin vaikutus kuntiin

Kuntien talous on ollut vaikeuksissa koko viimeisen vuosikymmenen. Valtio on turvannut kuntien talouden erillisrahoituksella korona-aikana vuosina 2020 ja 2021. Vuoden 2022 osalta valtiovalta on muuttanut kuntien rahoituspohjaa vuotta 2019 vastaavalle tasolle. Vaikeuksissa oleva kuntatalous on pakotettu saamaan aikaan kustannussäästöjä koko talouteen, josta suurimman kustannuserän muodostavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Kuntien kustannussäästöjen välttämättömyys vuodelle 2022 on johtamassa peruspalveluiden osalta vahingollisiin säästötavoitteisiin, jotka aiheuttavat lisääntyviä menoja hyvinvointialueille. Kuntien ottama käyttötalouden velka vuonna 2022 peruspalveluiden ylläpitoon vaarantaa kuntien mahdollisuudet hoitaa peruspalveluita vuodesta 2023 eteenpäin.

Etelä-Savo esittää, että rahoituslakiin sisältyvä kuntien muutosrajoitinta pitää muuttaa niin, että tasausmekanismi ei leikkaa kuntien peruspalveluiden valtionosuutta vuonna 2023. Rahoituslain muutosrajoittimesta johtuen Etelä-Savon hyvinvointialueen keskustaupungit Mikkeli ja Savonlinna joutuvat vakaviin talousvaikeuksiin, ellei lakia korjata.

5. Hyvinvointialueiden laskennallisen rahoituksen kriteereitä tulee muuttaa

Hyvinvointialueiden laskennallisen rahoitusmallin kriteerit eivät kuvaa riittävällä tavalla Etelä-Savon todellista palvelutarvetta. THL julkaisee täydennetyn sote-tarvekiointimallin alkuvuodesta 2022. Asiakirjasta on pyydettävä hyvinvointialueiden valtuustojen lausunnot ennen valtioneuvoston hyväksyntää. Nykyinen perushintojen yhtenäistäminen vaikuttaa Etelä-Savossa negatiivisesti palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen suhteessa kasvukeskuksiin, kuten esimerkiksi Uudenmaan alueeseen.

Etelä-Savo edellyttää, että THL:n tarvevakioituja kriteereitä muutetaan paremmin vastaamaan alueen tilannetta ja palvelutarvetta. Sote-tarvevakiointimallissa on huomioitava paremmin ikääntynyt väestö ja sen tarvitsemat kotiin tarjottavat palvelut ja tehostetun ympärivuorokautisen palveluasumisen olosuhteet, elintapasairaudet, sosiaalihuollon alueelliset erityisolosuhteet. Tämä tulisi näkyä myös perushinnoissa alueiden tilanteen mukaan.

6. Asukasmäärän muutoksen vaikutus rahoitukseen on liian suuri

Hyvinvointialueiden rahoituksessa asukasmäärän väheneminen aiheuttaa kohtuuttoman suuren vaikutuksen seuraavien vuosien rahoitukseen. Etelä-Savon alueen väestö on vähentynyt vuosittain yli 1 000 hengellä. Vastaavan suuruinen väestön väheneminen 2020-luvulla leikkaisi Etelä-Savon hyvinvointialueen rahoitusta vuosittain lähes 6 miljoonalla eurolla.

Etelä-Savo esittää, että rahoituslakia muutetaan niin, että alueen väkimäärän väheneminen ei leikkaa hyvinvointialueen rahoitusta vuosittain, vaan laskelma tarkistettaisiin joko 3 tai 5 vuoden välein asukasluvun vähenemisen osalta. Väkimäärän vähenemisen aiheuttama rahoituksen leikkaus suhteutetaan palvelutarpeen kehitykseen ja erityisesti ikääntyneen väestöosan määrään. Ratkaisu turvaa muuttotappioalueiden palvelut palvelutarvetta vastaavalla tavalla ja antaisi aikaa tarvittavalle sopeuttamiselle.

7. Vapaa-ajan asumisen tai muun kausiasumisen huomioiminen hyvinvointialueiden rahoituksessa

Etelä-Savo on vetovoimainen vapaa-ajan asumisen alue. Alueella vierailee vuosittain yli 300 000 vapaa-ajan asukasta. Alueella on yli 60 000 vapaa-ajanasuntoa, joista yli 30 000 vapaa-ajanasuntoa on Uudenmaan maakunnan asukkaiden omistuksessa. Vapaa-ajan asukkaat ja kausiasujat luovat veloitteen huolehtia ympärivuorokautisen päivystyspalveluiden järjestämisen kaikille hyvinvointialueella oleville asukkaille. Hyvinvointialueen rahoitusmalli ei ota huomioon vapaa-ajan asumisen ja kausiasumisen aiheuttamia kustannuksia hyvinvointialueen palveluiden ylläpitoon.

Etelä-Savo esittää, että rahoituslaissa huomioidaan omana olosuhdekriteerinä laaja vapaa-ajan asuminen ja kausiasuminen.

8. Laaja ympärivuorokautisesti päivystävä keskussairaala

Etelä-Savon hyvinvointialueen lakisäätöinen velvollisuus on tarjota oikeat ja riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut jokaiselle palveluja tarvitsevalle. Etelä-Savon hyvinvointialueella on oltava laaja ympärivuorokautinen päivystyskeskussairaala Mikkeliissä, jonka palvelut tuotetaan yhteistyössä Savonlinnan keskussairaalan kanssa. Myös Kuopion yliopistollisen keskussairaalan riittävä tuki on ensiarvoisen tärkeää. Laaja ympärivuorokautinen päivystyskeskussairaala vahvistaa hyvinvointialueen mahdollisuutta varmistaa osaavan työvoiman saatavuus.

Etelä-Savo esittää, että eduskunnan hyväksymän sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietinnön mukaan kaikille hyvinvointialueille annetaan mahdollisuus laajan ympärivuorokautisen päivystävän keskussairaalan järjestämiseen. Kaikki laki- ja asetusvalmistelu on tehtävä eduskunnan hyväksymän linjauksen mukaisesti.

9. Savonlinnan sairaalan asema

Hyvinvointialueiden toiminnan aloittamisessa on tarjottava edellytykset nykyisten kahden sairaanhoitopiirin ja sote-kuntayhtymän onnistuneelle yhdistämiselle yhdeksi hyvinvointialueeksi.

Savonlinnan keskussairaalan palvelut on turvattava rahoituslain olosuhdetekijöihin tehtävällä erillisrahoituksella vuoteen 2032 asti. On valitettava tosiasia, että kahden sairaalan mallia hyvinvointialueella ei ole huomioitu rahoituksessa, vaikka eduskunta päätöksessään edellyttää sairaalatoiminnan järjestämisen.

Etelä-Savo esittää, että hyvinvointialueen rahoituslailla turvataan kahden sairaalan malli, Mikkeliin ja Savonlinnaan. Rahoituslakiin kirjataan erillinen olosuhdetekijä Savonlinnan sairaalalle ainakin vuoteen 2032 asti.

10. Vaalijalan erityispiirin purkaminen

Toimeenpanolaki 57 §: *”Vaalijalan, Etevan ja Eskoon kuntayhtymien toiminnan jakaminen Vaalijalan, Etevan ja Eskoon kuntayhtymien toiminta ja henkilöstö siirtyvät sille hyvinvointialueelle, jonka alueella tehtävää hoitava henkilöstö pääasiallisesti työskentelee.”* Vaalijalan kuntayhtymän purkaminen uhkaa heikentää erityisryhmien palvelut. Vaalijalan kuntayhtymä oikea purkaminen ja asiakkaiden palveluiden kokonaisvaltainen kehittäminen hyvinvointialueella vaatii erillisrahoituksen vuosille 2023–2027.

Etelä-Savo esittää, että Vaalijalan erityispiirin purkaminen huomioidaan Etelä-Savon ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen rahoituksessa erillisrahoituksena vuosina 2023–2027. Lisäksi lainsäädäntöä tulee muuttaa niin, että Vaalijalan valtakunnallisesti merkittävän erityisoppilaitoksen (suurin kummenestä Elmeri-koulusta) ylläpitäjänä on Etelä-Savon hyvinvointialue. Opetuksen lisäksi oppilaat/asukkaat tarvitsevat myös sote-palveluja, jotka ovat hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla.

11. YT-kierteen välttäminen

Hyvinvointialueiden rahoituslain puutteiden ja vajavuuksien johdosta kunnat ja kuntayhtymät joutuvat jo alkuvuodesta 2022 isoihin sosiaali- ja terveyshuollon YT-neuvotteluihin, jotka jatkuvat kaikilla hyvinvointialueilla myös 2023 alussa. Hyvinvointialueiden hyväksytyt rahoituspohjat eivät riitä palvelujen turvaamiseen yhdelläkään alueella. YT-neuvottelut, lomautukset, irtisanomiset ja palveluiden keskittäminen vaarantavat hyvinvointialueiden valmistelun vuoden 2022 aikana.

Etelä-Savo esittää, että hyvinvointialueiden rahoitusmallia kehitetään siten, että kuntien tai kuntayhtymien ei tarvitse tehdä tarpeettomia palveluita heikentäviä leikkauksia vuoden

2022 aikana. Hyvinvointialueiden rahoituksen varmistaminen ei saa olla syy kuntien säästöille ja epäjohtonmukaisille talousratkaisuille. Kunnilla on oikeus odottaa, että uudistus toteutetaan kuntalaisten peruspalvelut ja kuntien talous turvaten koko maassa.

12. Oikea normittaminen on hyve ja osaava henkilöstö alueen pelastus

Etelä-Savon hyvinvointialueen vaikein ja vaativin tehtävä on saada osaavaa hoito-, hoiva- ja lääkärihenkilöstö. Lainsäädäntöä on kehitettävä työmarkkinoiden vaatimuksia vastaavaksi ja varmistettava riittävät koulutuspaikat sosiaali- ja terveydenhuoltoon kullekin hyvinvointialueelle.

Etelä-Savo esittää, että valtio lisää rahoitusta merkittävästi muutos- ja muuntokoulutukseen ja purkaa toimimatonta normistoa, joka rajoittaa osaavan henkilöstön käyttöä eri hoiva- tai hoitotilanteissa. Lisäksi Etelä-Savo vaatii, että alueen koulutuspaikkoja ammattiopetuksessa on oltava alueen palvelutarpeen tuottamisen edellyttämä määrä. Itä-Suomen yliopiston voimavaroja lääkärinkoulutuksen osalta on vahvistettava. Yliopistosairaaloille on turvattava rahoitus lainsäädännössä.

Risto Kortelainen

kuntayhtymän johtaja, ESSOTE, valmistelujohtaja Etelä-Savon hyvinvointialueen VATE
0505228677, risto.kortelainen@essote.fi